TARTU LINNA PITSATIST, VAPIST JA LIPUST.

E. Tender.

Nagu teada, on Vana-Liivimaa pitsatindus ja vapindus kujunenud ja arenenud täielikus sõltuvuses nende alade arengust kaasaegsel Saksamaal ega ole suutnud omandada pea mingisugust omapära. Kujukalt ilmneb see rippuvus ka Balti linnade pitsatite ja vappide arengus.

Esimesed linnapitsatid Saksamaal on teatavasti võetud tarvitusele XII sajandi keskpaigu, mõned aastakümned enne saksa kolonisatsiooni algust Baltimail, kuid alles järgneva sajandi teisel veerandil muutus nende tarvitamine üldisemaks. Vanim Baltimaade linnapitsat — Riia oma — esineb esmakordselt a. 1226. Nähtavasti võeti see tarvitusele kohe linna põhikorra sisseseadmisel, mis toimus vähe enne seda.

Samuti on Tartu saanud pitsati tõenäoliselt juba linna omavalitsuskorra rajamisel, mis nähtavasti sündis 13. sajandi viiekümnendates aastates. Vanim teadaolev äratõmme sellest pitsatist ripub ühe Liibavi linnale saadetud kirja küljes, mis tõenäoliselt pärit a-le 1262 järgnenud lähematest aastatest.

Pitsatipilt — linna sümboliseeriv müüristik kahe torni ja väravaga — on väga tavaline keskaegsetes saksa linnapitsatites ja esineb ka Riia omas. Kahtlemata viimase eeskujul on see võetud ka Tartu pitsatisse. Kuid Riia pitsatis müüri kohal hõljuva kahe võtme — linna peakiriku patrooni Püha Peetruse sümbooli — asemel on Tartu omas vastaval kohal Andrease-risti asetatud mõõk ja võti. Need on Tartu piiskopkonna ja linna kaitsepühakute Püha Peetruse ja Pauluse atribuudid ja ühtlasi maahärra — Tartu piiskopi ametipitsati pilt. Hiljem kasutas ka linn ristitatud mõõka ja võtit oma väikese vapina. Ühtlasi pidas seda oma vapiks ka Suur Gild.

14. sajandi esimesel veerandil on Tartus tarvitusel juba teine pitsat, millest ainuke hoidunud pitser ripub ühe Riia linna-arhiivis säiluva 1. aprillist 1326 pärit oleva üriku küljes. Esimesega võrreldes on see gooti stiilis pitsat peenemalt välja töötatud ja pitsatipildi detailid enam

Tartu III, lk. 213